

AȘEZĂMÂNTUL CULTURAL „FUNDAȚIA ARGEȘULUI“

FLORENTINA COJOCARU

Într-un complex și dificil context istoric, determinat de evenimentele anului 1944, s-a înființat la Pitești „Fundatia Argeșului“, cu drepturi legitime stipulate în decretul - lege din august 1944, care în articolul 1 prevedea: „Fundatia Argeș“, constituită prin actele și statutele autentificate de Tribunalul Argeș, secția 1, sub numărul 703 / 1944 și investită cu personalitate juridică prin sentința civilă nr. 184 din 1944 a Tribunalului Argeș, secția 1, este recunoscută persoană juridică de utilitate publică prin efectul prezentei legi¹.

Scopul principal al acestei fundații era: „afirmarea Argeșului în viața națională și cultul tradițiilor și trecutului argeșean“².

Cât privea școala tradițiilor și a trecutului istoric se avea în vedere promovarea misionarismului național - religios și organizarea lui în Argeș, dat fiind existența primei mitropolii a Țării Românești în acest spațiu, refacerea cetății lui Vlad Țepeș și practicarea asprimei morale în viața publică, trecutul voievodal românesc și îngrijirea așezămintelor voievodale din județ, tradiția monarhică și cultul regilor în metropola regală, centrul de pelerinaj al cavalerilor „Mihai Viteazul“, amintirea oamenilor reprezentativi ai țării ridicați din familia Argeșului.

Alt domeniu viza revigorarea școlii satului românesc, organizarea familiei și a gospodăriei țărănești prin întemeierea de școli după modelul special al celei din satul Antonești, întemeierea de cantine școlare și cămine de ucenici, reorganizarea cursurilor de vară pentru învățători și profesori, sprijinirea ridicării și formării elitelor prin acordarea de burse și trimiterea lor la studii.

În domeniul culturii se avea în vedere sprijinirea așezămintelor culturale regale și crearea unor instituții noi, biblioteci și cămine culturale, acolo unde nu existau, publicații periodice și o tipografie proprie care să tipărească lucrări destinate trecutului Argeșului, tezaurului său istoric, să răspundă nevoilor

¹ Ziarul *Argeșul* din 20 august 1944.

² *Ibidem*.

culturale și economice.

În domeniul economic fundația se implica sprijinind crearea unor cooperative de producție și instituții de credit atât la orașe cât mai ales în mediul sătesc, dezvoltarea posibilităților naturale, turistice și balneare în diferite centre ale Argeșului.

Constituirea acestei fundații se face în contextul existenței unor așezăminte culturale cu rădăcini mult mai adânci în timp și care merită nominalizate, fără pretenția de completudine ci numai pentru locul și prestigiul lor cultural.

Evidențiem astfel „Ateneul popular Ionescu-Gion“, cu cea mai căutată bibliotecă publică și cel mai „serios muzeu“, cum se relatea într-un periodic al vremii, Societatea „Frăția“ a clerului ortodox din Argeș, societate care a împlinit un secol de activitate, cu un puternic impact în epocă, prin revista „Păstorul Ortodox“, o Ligă culturală și o casă de cetire ale corpului didactic argeșean, un cămin cultural județean înființat de Fundațiile Culturale Regale, care în 1944 coordona activitatea a 140 cămine culturale sătești. De acest cămin și-a legat numele pentru o lungă perioadă de timp preotul piteștean, Marin Diaconescu, paroh la Catedrala Sfântul Gheorghe din Pitești, din anul 1930 și profesor la liceul „I.C. Brătianu“, decorat prin decret regal la 10 iulie 1943, cu Meritul Cultural clasa I-a, pentru opera de cultură desfășurată în această instituție.

Eforturile culturale ale orașului și județului au fost susținute prin ziarul „Argeșul“ – o gazetă săptămânală de informare și îndrumare obștească al cărei redactor șef a fost preotul Marin Diaconescu, de la apariție, din februarie 1942, până la suprimare, în 20 august 1944.

De apariția gazetei și-au legat numele, Alexandru Bădăuță autorul „Icoanelor Argeșene“ și al „Priveliștilor românești“, semnatar de ghiduri turistice și albume naționale, pe atunci secretar general al Ministerului Propagandei și Nicolae Iordache de la Teiu, Vladimir Streinul, în literatură, foști elevi dar și colegi de clasă la Liceul „I.C. Brătianu“ din Pitești, ultimul și profesor aici. În sfârșit, mai menționăm și secția culturală a Sfintei Episcopii de Argeș, care s-a făcut simțită în această perioadă și prin iradierile spirituale ale gazetelor „Lumina pentru toți“ și „Buletinul eparhial“, precum și prin alte tipărituri cu caracter moral-religios care au susținut opera culturală în județ.

Neîndoielnic, ctitorul noului așezământ cultural a fost profesorul universitar Mihail Antonescu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, originar dintr-o veche și nobilă familie argeșeană.

Deși s-a născut în localitatea Nucet, județul Dâmbovița, la 5 / 18 noiembrie 1904, Mihai Antonescu este un argeșean. Tatăl, Aurel ca și frații acestuia, Eftimie și Emanuel Antonescu, profesori universitari, s-au născut în Pitești, au avut case în oraș și la Valea Mare - Ștefănești, iar străbunicul patern,

boierul Anton a trăit și a murit în comuna Uda de Sus, fiind înmormântat în biserica din această comună.

Doctor în drept, profesor de drept internațional la Universitatea din București, profesor la Școala Superioară de Științe Administrative, docent la 19 decembrie 1931, conferențiar provizoriu la Universitatea din București, la 30 decembrie 1931 și apoi definitiv din 1936, Mihai Antonescu a îndeplinit în guvernul generalului Ion Antonescu, instaurat la 27 ianuarie 1941, funcția de ministru - secretar de stat, apoi ad-interim la Propaganda Națională pe timpul absenței din țară a titularului, Nichifor Crainic, începând cu 21 iunie 1941, ministru de stat și al Propagandei Naționale, apoi vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, preluând pe timpul absenței lui Ion Antonescu și conducerea guvernului. Din 29 iunie 1941 a fost însărcinat și cu funcția de ministru al Afacerilor Externe, devenind după remanierile din 1942 vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de externe³.

La sfârșitul lunii septembrie 1941, Mihai Antonescu și-a inaugurat seria conferințelor ministeriale în țară, prima conferință ținându-se la Pitești.

Cu acest prilej mărturisirea pentru prima oară argeșenilor dorința de reorientare spirituală a județului: „Am râvna ca județul Argeș să devină județul model al țării ... Curții de Argeș trebuie să-i deschidem o perspectivă mai mare decât Piteștilor, pentru că e timpul să ne dăm seama că acolo sălăsluiește trecutul românesc din care vom face simbolul înălțărilor de veacuri. Mănăstirea Curtea de Argeș și toate așezămintele ei vor fi transformate într-un mare centru religios și de misionarism național.

Sunt mulți ani de când am râvnit să întemeiez prin universitate chiar, o orientare de misionarism care bazată pe misticismul poporului român să înalțe trepte noi de credință pentru religia națională.

Consider că nu îmi voi îndeplini datoria de dascăl și de român și nu voi putea să dorm liniștit pe pământul Argeșului, dacă voi închide ochii înaintea de a vedea Curtea de Argeș transformată în centrul misionarismului național și politic“.

Vorbind de locul Argeșului în geografia istorică și spirituală românească, în aceeași cuvântare Mihail Antonescu arăta: „Străvechi vestigii de civilizație sunt risipite pe întinderea județului, amintind Europei că pe aceste locuri a existat un popor liber, capabil să le întemeieze ... Tot aici zac mormintele regilor întemeietorii de dinastie și întregitorii de hotare“⁴.

Preocupat de rezidirea satului argeșean „Antonești“, din comuna Corbeni, pe locul unei vechi așezări cotropită de potopul și inundațiile din luna iulie 1941, Mihai Antonescu a vizitat deseori județul, în perioada 1941-1943,

³ Enciclopedia Cugetarea, București, 1940, p. 39 și Stelian Neagoe, Istoria guvernelor României, București 1993, p. 140-146.

⁴ Ziarul Argeșul din 30 iulie 1944.

reamintind argeșenilor planurile sale de reorientare spirituală, în cadrul unor întruniri publice sau întâlniri cu intelectualii de aici.

Pentru noua fundație care se profila în geografia spirituală argeșeană, satul Antonești a cărui piatră de temelie s-a pus la 18 octombrie 1941, constituia un simbol, un sat model, cu 40 de case cu câte 2 caturi, având fiecare câte 2000 m² în jur și cu acareturile trebuitoare, întregit cu unele construcții de folos obștesc: primăria, sfatul comunal, cooperativa, postul de jandarmi, percepția, banca populară, dispensarul, o cantină pentru copii, o baie populară, un cămin cultural cu bibliotecă, sală de spectacol și grădiniță de copii, han turistic cu camere de închiriat, piață de alimente cu prăvălie de zid și hambare pentru păstrarea grânelor, biserica și o școală model pentru fiii satului.

Descris de Alexandru Bădăuță, satul capătă valoare de simbol: „De o parte și de alta a drumurilor, în mijlocul curților geometrice, casele stau rânduie ca într-o carte de ilustrații. Un adevărat muzeu. O antologie de stiluri românești, armonios adaptate. Case de munte, de o varietate unică, cu volume și linii care înrudesc, cu acelea din Vâlcea și din Muscel, dar care rămân totuși argeșene.

Biserica este ca o rugăciune împlinită a locurilor și a oamenilor.

O casă nu e ca alta. Seamănă dar ceva le diferențiază. Decorația e curată și puternică⁵.

Dorința de întemeia în Argeș un așezământ care să promoveze cultul tradiției și istoriei românești a fost reafirmată și cu prilejul urcării în scaunul episcopal de la Argeș a episcopului Iosif Gafton Sinaitul, în ziua de 21 mai 1944.

În prezența patriarhului Nicodim, a mitropolitului Olteniei Nifon, a mitropolitului Bucovinei, Tit Simedrea și a numeroși miniștri : Petre Tomescu, Petre Nemoianu, Mircea Vulcănescu, I.C. Petrescu și mulți alții, Mihai Antonescu evocând din nou trecutul istoric și bisericesc, pe Neagoe domnitorul și pe Manole ziditorul, pe Țepeș care a lăsat în tradiția românească exemplul de asprime morală, regii care „în cripta lor sfințită nu dorm ci păzesc, întemeietorii regatului independenței și unității românești. Carol cel dintâi rege a legat firul tradițiilor voievodale de acelea regești și urmând îndemnul pe care l-a dat Neogoe Basarab fiului său, de a închina lui Dumnezeu altare, după ce ne-a câștigat onoarea și independența pe câmpuri de bătaie a refăcut Mănăstirea lui Neagoe Basarab, unind criptele voievodale ale ziditorilor, de criptele regești ale întemeietorilor.

Cripta regilor țării, aici a fost așezată și dintr-însa ne ascultă azi regele Ferdinand I, care de sub dalele recunoștinței noastre ne poruncește să nu trădăm hotarele tuturor românilor, pământul unității românești, împlinit de El⁶.

⁵ Alexandru Bădăuță, *Argeșul de mâine*, în *Argeșul* nr. 133 din 1944, p. 9.

⁶ Ziarul *Argeșul* din 28 mai 1944.

De fapt, cultul pentru instituția monarhică la Mihai Antonescu nu se rezuma numai prin cuvinte înălțătoare, considerate de cele mai multe ori mijloace de propagandă.

Potrivit tradiției, în fiecare an membrii guvernului și 12 cavaleri ai Ordinului „Mihai Viteazul“, ordin înființat în anul 1916 de regele Ferdinand, făceau de gardă în fața criptelor regale. Chiar în anul 1944, la 20 iulie, conducătorul statului Ion Antonescu, Mihai Antonescu alături de regele Mihai, de mulți demnitari și autorități militare și civile din Curtea de Argeș au depus coroane și jerbe, au asistat la slujba de pomenire oficiată de patriarhul Nicodim pentru familia regală, mareșalul depunând coroana de gladiole roșii pe a cărei panglică scria „țara recunoșcătoare“, iar Mihai Antonescu depunea coroana din gladiole albe cu inscripția „închinare de recunoștință a guvernului țării“⁷.

Încheindu-și cuvântarea cu prilejul instalării noului episcop la Curtea de Argeș, (21 mai 1944), Mihai Antonescu făcea apel la sprijin pentru întemeierea fundației și pentru lucrare în cadrul ei. De altfel, episcopul Iosif Gafton, chiar de la constituire, a fost ales în funcția de vicepreședinte al acestei fundații.

Momentul decisiv l-a reprezentat însă adunarea cărturarilor frunțași din Argeș, ținută la Teatrul de Stat din Pitești, în data de 22 iunie 1944⁸.

La solemnitate, au participat autoritățile locale și guvernamentale. Mihai Antonescu a fost ales președintele fundației, iar episcopul Iosif Gafton Sinaitul vicepreședinte.

Din comitetul de conducere făceau parte: Litza Baranga – mama mareșalului Ion Antonescu, Elena Gh. Brătianu, soția istoricului și omului politic Gheorghe Brătianu, Emanoil Antonescu, profesor universitar, unchiul lui Mihai Antonescu, Alexandru Bădăuță, secretarul general al Ministerului Propagandei, Tică Popescu, fost prefect, pe atunci inspector general administrativ, profesorul Ion Steriopol, primarul orașului Pitești, preotul Marin Diaconescu, profesorul Ion Voicilă, inspectorul șef școlar județean, avocații Ion Naumescu, Nicu Băbeanu și Radu Mandrea.

În adunare s-a votat statutul și s-a fixat sediul fundației în orașul Pitești, str. Trivale nr. 3, în casa mareșalului Ion Antonescu.

Membrii de drept ai societății erau: miniștrii și secretarii de stat în funcție, profesori universitari, episcopul de Argeș, protoereii Argeșului, directorii liceelor din Pitești, inspectorii școlari, acei care au urmat și absolvit cursurile Liceului „I.C. Brătianu“ din Pitești, ajungând elemente reprezentative ale țării, 30 de preoți din raza județului, 10 profesori, 30 de institutori și institutoare, 5 agronomi, inginerul șef al județului, directorul silvic, președintele camerei de agricultură, președintele camerei de comerț, 10 proprietari agricoli, inspectorul local al muncii, președintele tribunalului, 5

⁷ Ibidem, din 23 iulie 1944.

⁸ Ibidem, din 25 iunie 1944.

judecători, prefectul, primarii orașelor Pitești și Curtea de Argeș, comandantul garnizoanei, decanul baroului, comandantul premilitar, 3 avocați, ziașiști locali, președintele consiliului de patronaj, președinții tuturor asociațiilor culturale, directorul Băncii Naționale, medicul șef al județului, medicul șef al spitalului „I.C. Brătianu“, 3 medici din județ.

Fondurile destinate fundației s-au constituit de la început prin donații: Mihai Antonescu chiar din ziua constituirii a donat suma de 2.000.000 lei din venituri personale și 50.000.000 din diferite donații adunate, deschizând contul fundației.

Până la 20 august 1944, numeroase persoane particulare din Pitești sau refugiate, animate de cele mai nobile gânduri, au făcut donații, presa locală popularizând opiniile lor care pledau în favoarea acestui așezământ, precum și sumele donate.

Conform articolului 12 al actului de recunoaștere juridică Președinția Consiliului de Miniștri urma să înscrie în bugetele anuale o subvenție special pentru fundația Argeșului.

Evenimentele de la 23 august 1944 au întrerupt activitatea fundației și apariția ziarului Argeșul, singura realizare a fost tipografia cu rotativă achiziționată din aceste fonduri, care a servit ani de-a rândul nevoilor tipografice ale orașului și județului.